

ZUZANNA CZERWONKA

DE “FUNCTIONAL LOAD” EN MOEILIJKHEIDSGRAAD VAN EEN KLANK VERSUS HET ONDERWIJS VAN DE NEDERLANDSE UITSPRAAK

Abstract:

Functional Load and Difficulty Level of a Sound Versus Didactics of Dutch Pronunciation

Making a classification of sounds of a foreign language is a very important part of pronunciation classes. Such a classification is mostly based on difficulty level of sounds but it can be extended by adding other factors, like the functional load of a sound. The article tries to explore the phenomenon of functional load (what it is, how it is connected to the difficulty level, does it play a role in selected books on Dutch pronunciation etc.). Furthermore, it discusses its role in preparing a classification of (Dutch) vowels for didactical purposes, especially how a classification based on the difficulty level of sounds changes when such factor as the functional load is taken into account. Finally, the discussion focuses on implications of the research for effective pronunciation exercises in Dutch.

Keywords:

functional load, difficulty level, pronunciation, Dutch, Polish

1. Doelstelling

De onderhavige bijdrage snijdt een onderwerp aan dat vaak veronachtzaamd wordt in fonetisch onderzoek, alhoewel het een belangrijke rol speelt bij de didactiek van de uitspraak. Het gaat om de zgn. *functional load* (Nl. *functionele belasting*) van een klank die o.m. afhankelijk is van de frequentie van deze klank in een taal. De hoge of lage frequentie van een klank gaat derhalve gepaard met frequentie van uitspraakproblemen van deze klank voor de niet-moedertaalsprekers. Hier dient wel benadrukt te worden dat de functionele belasting een universeel karakter heeft, anders dan een andere factor die vaak gehanteerd wordt in het uitspraakonderwijs, nl. de moeilijkheidsgraad van een

klank (die alleen bepaald kan worden als we de klanken van ten minste twee talen met elkaar vergelijken). Het is dus de bedoeling om aan te wijzen, wat er verandert als de functionele belasting als factor in het onderwijs van Nederlandse uitspraak ingevoerd wordt.

Deze overwegingen beginnen met een korte karakteristiek van de functionele belasting en haar relatie ten opzichte van de factor moeilijkheidsgraad van een klank (punt 2). Daarna volgt een korte bespreking van de functionele belasting van de Nederlandse klanken (punt 3). Vervolgens wordt de relatie tussen functionele belasting en moeilijkheidsgraad meer gedetailleerd bediscussieerd: de nadruk zal op vocalen liggen (punt 4). In de volgende stap wordt gekeken in hoeverre de functionele belasting een rol speelt in geselecteerde uitspraakleerboeken (punt 5). Afsluitend (punt 6) trachten wij de vraag te beantwoorden hoe de factoren functionele belasting en moeilijkheidsgraad de keuze van materiaal en organisatie van uitspraaklessen kunnen beïnvloeden en hoe beide factoren in evenwicht gebracht kunnen worden.

2. Het wezen van de functionele belasting en haar verhouding ten opzichte van de factor moeilijkheidsgraad

In één van de klassieke werken op het gebied van vergelijkende fonetiek/fonologie – „The Sounds of English and Spanish“ van STOCKWELL/BOWEN (1965) – groeperen de auteurs de Spaanse klanken op basis van moeilijkheidsgraad (dit in vergelijking met klanken van het Engels), maar ze wijzen er ook duidelijk op dat een soortgelijke hiërarchie niet direct toe te passen is op het didactische proces. Één van de factoren, die de hiërarchie van klanken verder beïnvloedt, is de *functional load* van klanken. STOCKWELL/BOWEN leggen de rol van deze extra factor m.b.v. de Spaanse [ɲ] als volgt uit:

“The Spanish ñ belongs in Group I in the hierarchy of difficulty (Ø in English, optional in Spanish). But its functional load is almost zero. There are about dozen words in which ñ carries the burden of contrast with the cluster [ny] (spelled -ni-) (...). An American can speak Spanish for a long time without ever needing this contrast.” (1965: 16)

In het bovengenoemde citaat is geen directe definitie van *functional load* te vinden, maar op basis hiervan kan men enkele kenmerken van de functionele belasting aanwijzen. Ten eerste is deze afhankelijk van de frequentie van een klank in een taal. De klanken die vaker voorkomen (zoals bv. [ə] in het Nederlands), hebben een hogere functionele belasting. Ten tweede is de functionele belasting afhankelijk van de contrasterende functie van een klank, d.w.z. van het aantal woorden waarmee deze klank zich onderscheidt (of: die deze klank doen onderscheiden) van andere woorden (maar dit vloeit eigenlijk direct voort

uit de frequentie van de klank). Ten derde en laatste staat de functionele belasting in geen vaste relatie tot de moeilijkheidsgraad van klanken van een taal ten opzichte van het klanksysteem van een andere taal. Dit betekent dat deze factor een universeel karakter heeft (vergeleken met de factor van de moeilijkheidsgraad die voor elk taalpaar apart vastgesteld moet worden).

Omdat de factoren moeilijkheidsgraad en functionele belasting in geen vaste relatie tot elkaar staan, kan het blijken dat er in een doeltaal klanken zijn die voor een leerling moeilijk zijn (omdat ze in zijn moedertaal niet voorkomen) maar die echter geen hoge functionele belasting in deze doeltaal hebben. Uitspraakfouten die met deze doeltaalklanken verbonden zijn, hebben derhalve ook geen hoge functionele belasting. Hun status tijdens de colleges uitspraak zal dus anders moeten zijn dan van klanken die zowel moeilijk zijn, alsook een hoge functionele belasting hebben (daarop gaan we nog in het laatste punt in).

3. Functionele belasting van Nederlandse klanken

De pogingen om de Nederlandse klanken op systematische manier te tellen, worden sinds ca. 60 jaar gedaan. Het oudste frequentie-onderzoek m.b.t. Nederlandse klanken werd uitgevoerd door HUIZING/MOOLENAAR-BIJL (1944). Het onderzoek is daarna herhaald in de jaren 50. (EGGERMONT, 1956), 70. en 80. (VAN DEN BROECKE, 1976 en 1983). De nieuwste telling is van LUYCKX/KLOOTS/COUSSÉ/GILLIS (2007) en ze heeft betrekking op het Nederlands in Nederland en Vlaanderen. Opvallend is dat alle tellingen – onafhankelijk van de methode en corpus – gelijke resultaten leverden.

In het onderstaande tabel zijn aangepaste gegevens te vinden van LUYCKX/KLOOTS/COUSSÉ/GILLIS m.b.t. de frequentie van klanken voor Nederland en Vlaanderen tezamen (2007: 8-9) en met inachtneming van beide typen frequentie (type- en tokenfrequentie¹). Om een beter beeld te geven van de frequentie van klinkers, zijn deze met een grijze achtergrond gemarkeerd.

Tab. 1: Frequentie van klanken voor Nederland en Vlaanderen tezamen op basis van LUYCKX/KLOOTS/COUSSÉ/GILLIS (2007: 8–9)

Klank	Totaal			
	Typefrequentie		Tokenfrequentie	
	n	%	n	%
ə	31.829	11,40%	341.260	11,50%

¹ Type-frequentie is de frequentie van een patroon in het lexicon. Token-frequentie is verbonden met van het aantal gevallen van gebruik van een item in het feitelijk taalgebruik (vgl. BYBEE 2001: 10-11).

Klank	Totaal			
	Typefrequentie		Tokenfrequentie	
	n	%	n	%
t	22.679	8,15%	230.181	7,75%
r	21.116	7,56%	145.178	4,89%
s	17.550	6,29%	127.590	4,30%
n	15.253	5,46%	224.331	7,56%
l	13.259	4,75%	104.097	3,51%
k	11.359	4,07%	99.065	3,34%
ɑ	10.167	3,64%	147.076	4,96%
d	9.536	3,42%	162.758	5,48%
i	8.142	2,92%	68.329	2,30%
e	7.887	2,83%	80.069	2,70%
a	7.776	2,79%	105.170	3,54%
x	7.723	2,77%	73.415	2,47%
m	7.625	2,73%	99.312	3,35%
ε	7.476	2,68%	110.294	3,72%
p	6.878	2,46%	39.241	1,32%
ɔ	6.846	2,45%	63.924	2,15%
o	6.642	2,38%	65.397	2,20%
ɪ	6.469	2,32%	88.699	2,99%
b	5.952	2,13%	43.816	1,48%
f	5.831	2,09%	53.192	1,79%
j	4.277	1,53%	76.133	2,56%
v	4.031	1,44%	37.373	1,26%
w	3.932	1,41%	70.211	2,37%
ŋ	3.742	1,34%	34.652	1,17%
ʏ	3.418	1,22%	29.289	0,99%
ei	3.417	1,22%	40.684	1,37%
z	3.312	1,19%	45.919	1,55%
h	2.765	0,99%	39.153	1,32%
u	2.590	0,93%	27.823	0,94%
ʏ	2.132	0,76%	18.839	0,63%
œy	1.651	0,59%	9.662	0,33%
y	1.628	0,58%	14.976	0,50%
ʃ	1.236	0,44%	19.027	0,64%
ɔu	887	0,32%	11.292	0,38%
∅	715	0,26%	4.123	0,14%
g	550	0,20%	10.938	0,37%
ʒ	263	0,09%	1.139	0,04%
ɛ:	174	0,06%	434	0,01%
ɲ	132	0,05%	3.447	0,12%

Klank	Totaal			
	Typefrequentie		Tokenfrequentie	
	n	%	n	%
ɑ̃	68	0,02%	265	0,01%
œ:	37	0,01%	73	0,00%
ɔ:	37	0,01%	108	0,00%
ɔ̃	33	0,01%	108	0,00%
ɛ̃	31	0,01%	151	0,01%
œ̃	4	0,00%	7	0,00%

De analyse van de gegevens in de tabel toont aan dat de frequentie van klinkers varieert: hieronder treft men zowel de meest frequente Nederlandse – klank [ə] aan (met bijna 12%), alsook de minst frequente klanken – leenklankers [ɛ:], [œ:], en [ɔ:] en de genasaliseerde varianten van sommige korte vocalen. Verder moet worden benadrukt dat alle korte en alle lange vocalen bij elkaar een vergelijkbare frequentie hebben als [ə] alleen (zie tabel 2). De conclusie van de telling is duidelijk: [ə] is de klank met de grootste functionele belasting in het Nederlands.

Tab. 2: Frequentie van klinkers (ingedeeld volgens kwaliteit) op basis van LUYCKX/KLOOTS/COUSSÉ/GILLIS (2007: 7)

	Typefrequentie		Tokenfrequentie	
	n	%	n	%
vocalen (samen)	106638	38,19%	365887	40,40%
Daaronder:				
lange vocalen	35.380	12,67%	365.887	12,33%
korte vocalen	33.090	11,85%	428.832	14,45%
sjwa	31.829	11,40%	341.260	11,50%
diftongen	5.955	2,13%	61.638	2,08%
leenvocalen	248	0,09%	615	0,02%
nasale vocalen	136	0,05%	531	0,02%

4. Relatie tussen functionele belasting en moeilijkheidsgraad – Nederlandse en Poolse klinkers

In punt 2 hebben we vastgesteld dat de functionele belasting in geen vaste relatie staat tot de moeilijkheidsgraad van klanken. Nu willen we graag analyseren, in welke relatie deze twee factoren tot elkaar staan. Om dit te doen, hebben we aan de Nederlandse vocalen punten toegewezen in twee categorieën die voor ons van belang zijn. De nasale varianten worden vanwege hun zeer lage frequentie buiten beschouwing gelaten.

Voor de moeilijkheidsgraad hebben de vocalen de volgende punten toegewezen gekregen:

- 2 punten: Nederlandse klanken zonder equivalent in het Pools (bv. de Nederlandse [y]);
- 1 punt: Klanken die articulatorisch gelijk zijn in het Nederlands en in het Pools, maar niet identiek (bv. de Nederlandse [ɪ] en de Poolse [ɨ] die articulatorisch gezien alleen met de positie van de lippen verschillen);
- 0 punten: Klanken die articulatorisch identiek zijn in het Nederlands en in het Pools (bv. [ɛ]).

Voor de functionele belasting hebben de vocalen de volgende punten toegewezen gekregen:

- 2 punten: Nederlandse vocalen met token-frequentie hoger dan 5%;
- 1 punt: Nederlandse vocalen met token-frequentie lager 5% hoger >2%.
- 0 punten: Nederlandse vocalen met token-frequentie lager dan 2%.

Tabel 3 omvat het overzicht van de toegewezen punten per categorie, alsook de som van de punten per klank.

Tab. 3: Overzicht van toegewezen punten per categorie en de som punten per klank.

vocaal	moelijkheidsgraad	functionele belasting	som
[i]	0	1	1
[ɪ]	1	1	2
[e]	2	1	3
[ɛ]	0	1	1
[ɛ:]	1	0	1
[y]	2	0	2
[ɥ]	2	0	2
[ø]	2	0	2
[oe]	2	0	2
[oe:]	2	0	2
[ə]	2	2	4
[a]	0	1	1
[u]	2	0	2
[o]	2	1	3
[ɔ]	0	1	1
[ɔ:]	1	0	1
[ɑ]	2	1	3

Uit de tabel blijkt dat de klinkers t.o.v. van de relatie moelijkheidsgraad-functionele belasting in drie groepen ingedeeld kunnen worden. Tot de eerste groepen behoren bv. de geronde voorklinkers [y], [ɥ], [ø], [oe]. Tijdens uitspraakcolleges voor Poolstalige studenten worden ze vaak als „moelijk“ en „veel werk eisend“ voorgesteld (moelijkheidsgraad – 2 punten), maar ze hebben in feite geen hoge frequentie (functionele belasting – 0 punten). Fouten verbonden met deze klinkers „wegen“

niet veel en hebben tamelijk weinig invloed op het communicatieproces. Tot de tweede groep horen klinkers die het moeilijkst zijn (moeilijkheidsgraad – 2 punten) en die tegelijkertijd de meeste uitspraakfouten kunnen veroorzaken vanwege hoge frequentie (functionele belasting van 2 of 1 punt): [ə], [e], [o] en [ɑ]. Overige klinkers, d.w.z. [i], [ɛ], [ɛ:], [a], [ɔ] en [ɔ:] behoren tot de derde groep – klinkers die niet moeilijk zijn (moeilijkheidsgraad – 0 punten) maar wel frequent (functionele belasting van 1 of 0 punten). Het valt op te merken dat er onder de klinkers geen klanken zijn die noch moeilijk noch frequent zijn. Dit betekent echter niet dat deze groep altijd leeg is. Als we een soortgelijke indeling van Nederlandse medeklinkers (ten opzichte van Poolse medeklinkers) zouden willen samenstellen, dan zouden o.m. de [ʒ] en [ʃ] bij de laatste groep worden toegewezen.

Op basis van de bovengenoemde gegevens kan een hiërarchie van Nederlandse vocalen uitgewerkt worden waarin de relatie functionele belasting-moeilijkheidsgraad in aanmerking genomen wordt en die is toe te passen in het didactisch proces. Deze is in tabel 4 te vinden.

Tab. 4: Hierarchie van Nederlandse vocalen t.o.v. relatie functionele belasting-moeilijkheidsgraad

Hierarchie	Kenmerken	Som punten	Klanken
1.	[+ moeilijk] [+ frequent]	4 en 3	[ə], [i], [e], [o], [ɑ]
2.	[+ moeilijk] [– frequent]	2	[y], [ʏ], [ø], [oe], [oe:], [u]
3.	[– moeilijk] [+ frequent]	1	[i], [ɛ], [ɛ:], [a], [ɔ], [ɔ:]
4.	[– moeilijk] [– frequent]	0	-----

5. Analyse van uitgekozen uitspraakleerboeken t.o.v. moeilijkheidsgraad en functionele belasting

In het volgende punt zal de opbouw en inhoud van enkele uitspraakleerboeken geanalyseerd worden t.o.v. de functionele belasting. Er zal ook ernaar worden gekeken of in het boek een hiërarchie van Nederlandse klanken t.o.v. moeilijkheidsgraad te vinden is. Met de keuze van elf uitspraakleerboeken wordt breed spectrum van materiaal gepresenteerd. In de tabel worden dus zowel klassieke werken op dit gebied opgenomen die zich op articulatie van het Nederlands in het algemeen concentreren (AALBRECHT/PEINEN/SAS 1993, HUYBRECHTS 1998 en 1999) alsook uitspraakleerboeken die bestemd zijn voor buitenlandse leerders van het Nederlands (BEHEYDT/DRIVEN/KAUNZNER 1999, BLOMME/NORDIN/POTARGENT 2009 en SLEEUWEN/SPAAN 2013, VEEN/KAMPEN/OLIJHOEK/STUMPEL 2011 en VEEN/KAMPEN/ STUMPEL/SCHOENARTS/OLIJHOEK 2011). Op de lijst zijn ook twee boeken opgenomen

die zich specifiek tot Poolstalige leerders van het Nederlands richten. Tevens worden oefeningen uit al de genoemde boeken aan de Universiteit van Wrocław gebruikt als bron van lesmateriaal tijdens colleges Nederlandse uitspraak voor eerstejaarstudenten (voornamelijk in het wintersemester).

Tab. 5: Analyse van uitgekozen uitspraakleerboeken t.o.v. moeilijkheidsgraad en functionele belasting

AUTEUR, TITEL BOEK	INHOUD	MOEILIKHEIDS- GRAAD BEPaald?	FUNCTIONELE BELAS- TING IN ACHT GENOMEN?
AALBRECHT J./PEI- NEN W./SAS P., 1993, Uitspraakvadecum, Leuven/Apeldoorn	Theorie + oefeningen (beperkt)	Nee Opmerking: Het boek is gericht tot Nederlandse moeder- taalsprekers, er is dus geen referentietaal om hiërarchie van klanken verschillen samen te stellen	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen Opmerking: boek is per se niet bestemd voor anderstaligen
HUYBRECHTS G., 1998, Articulate in de praktijk: consonanten, Leuven/Amersfoort en HUYBRECHTS G., 1999, Articulate in de praktijk: vocalen en diftongen, Leuven/ Amersfoort	Oefeningen	Nee Opmerking: Het boek is gericht tot Nederlandse moeder- taalsprekers, er is dus geen referentietaal om hiërarchie van klanken verschillen samen te stellen	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen Opmerking: boek is per se niet bestemd voor anderstaligen
BEHEYDT L./DIRVEN R./KAUNZNER U. A., 1999, Uitspraak Nederlands, Leuven/ Amersfoort	Theorie (beperkt) + oefeningen	Nee Opmerking: Het boek is bestemd voor alle leerders van het Nederlands dus er is geen referentietaal om verschillen te kunnen noemen	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen
BLOMME I./NORDIN A./POTARGENT J., 2009, Nu versta ik je (...), Leuven/Den Haag (Vlaamse editie) en SLEEUWEN G. VAN/ SPAAN A., 2013, Nu versta ik je (...), Leu- ven/Den Haag (Neder- landse editie)	Theorie (beperkt) + oefeningen	Nee Opmerking: Het boek is bestemd voor alle leerders van het Nederlands dus er is geen referentietaal om verschillen te kunnen noemen	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen

KAMPEN H. VAN/OLIJHOEK V./STUMPEL R./VEEN CH. VAN, 2011, Uitspraaktrainer in de les (...), Amsterdam en VEEN CH. VAN/KAMPEN H. VAN/STUMPEL R./OLIJHOEK V./SCHOENARTS P., 2011, Goed gezegd (...), Antwerpen	Theorie + oefeningen	Nee Opmerking: Het boek is bestemd voor alle leerders van het Nederlands dus er is geen referentietaal om verschillen te kunnen noemen	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen
THIO K./VERBOOG M., 2013, Verstaanbaar spreken (...), Bussum	Theorie + oefeningen	Ja, maar in een andere paradigma. De auteurs presenteren een lijst van 12 aspecten van verstaanbaarheid. Problemen verbonden met nummer 1 en 2 op de lijst (schwa en klemtoon) beïnvloeden volgens hen de verstaanbaarheid meer dan problemen met nummers 6, 7, 8 (uitspraak van afzonderlijke klanken en klankencombinaties)	Ja, [ə] krijgt meer oefeningen dan andere klanken
PRĘDOTA S., 1998, Wymowa języka niderlandzkiego, Wrocław.	Theorie + oefeningen	Niet direct (af en toe komt het woord „moeilijk” voor)	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen
PRĘDOTA S., 2000, Op zoek. Laat de klanken klinken (...), Wrocław.	Theorie (heel beperkt) + oefeningen	Nee	Nee, alle klanken krijgen even veel oefeningen

Analyse van de bovengenoemde uitspraakleerboeken t.o.v. van moeilijkheidsgraad van de Nederlandse klanken toont aan dat negen van de bestudeerde boeken deze factor niet in acht nemen vanwege hun universeel karakter: of zijn ze bestemd voor moedertaalsprekers van het Nederlands of voor alle niet moedertaalsprekers die het Nederlands willen leren uitspreken (er is dus geen referentietaal om Nederlandse klanken te laten hiërarchiseren). Interessant is dat ook de twee laatste boeken, die specifiek voor Poolse leerders van het Nederlands bestemd zijn, het niet doen. Analyse van de uitspraakleerboeken t.o.v. de functionele belasting toont dat tien boeken helemaal geen rekening houden met dit fenomeen. Het enige boek waarin het wel gedaan wordt, is „Verstaanbaar praten“ van THIO/VERBOOG. Hier moet gezegd worden dat het om een boek gaat dat volgens een andere paradigma is ontstaan: het concentreert zich op een

globaal beeld (d.w.z. de globale verstaanbaarheid waarvoor van klemtoon, intonatie en schwa van het meeste belang zijn) en minder op detail (d.w.z. correcte uitspraak van afzonderlijke klanken). De overige uitspraakleerboeken gaan van detail (correcte uitspraak van afzonderlijke klanken) naar globaal beeld (correcte uitspraak van zinnen en teksten).

6. Functionele belasting, moeilijkheidsgraad en het onderwijs van de Nederlandse uitspraak

Analyse van bovengenoemde elf uitspraakleerboeken t.o.v. moeilijkheidsgraad en functionele belasting toont dat de meeste potentiële bronnen van lesmateriaal geen rekening houden met deze factoren. De invloed van de factor moeilijkheidsgraad op de organisatie van uitspraakcolleges is vanzelfsprekend: voor elk taalpaar, hier dus Nederlands – een andere taal, moet een aparte hiërarchie van Nederlandse klanken vastgesteld worden die daarna d.m.v. een geschikt aantal oefeningen ondersteund moet worden. Omdat de meeste uitspraakleerboeken een gelijk aantal oefeningen per klank aanbieden, zouden in het geval van moeilijkere klanken oefeningen uit verschillende bronnen moeten worden gecombineerd.

Wat de functionele belasting in het kader van uitspraaklessen betreft, staan – zoals in punt 5 vastgesteld is – de meeste boeken in een paradigma dat van detail (correcte uitspraak van afzonderlijke klanken) naar globaal beeld (correcte uitspraak van zinnen en teksten) gaat. Bronnen die zich op de globale verstaanbaarheid concentreren (waarvoor van klemtoon, intonatie en schwa van het meeste belang zijn) en minder op het detail (d.w.z. correcte uitspraak van afzonderlijke klanken), zijn in een minderheidspositie. Dit doet de vraag rijzen welke van deze aanpakken beter functioneert in het kader van colleges Nederlandse uitspraak. Toch lijkt het dat geen van de beide voldoende is. De globale aanpak van „Verstaanbaar spreken“ is heel goed doordacht maar het lijkt niet zo goed te functioneren in een milieu waarin studenten niet veel contact hebben met het gesproken Nederlands buiten de les (ze hebben weinig kansen om naar de melodie van de Nederlandse woorden en zinnen te luisteren). Bovendien zijn colleges uitspraak heel vaak bestemd voor beginners die juist de uitspraak van afzonderlijke klanken moeten leren omdat veel van deze klanken in hun moedertaal gewoon ontbreken. Maar de aanpak van de overige boeken lijkt ook niet direct toepasbaar vanwege hun universeel karakter (er wordt geen rekening gehouden met moeilijkheidsgraad van afzonderlijke klanken t.o.v. klanken van de moedertaal) en het feit dat ze de factor functionele belasting helemaal buiten beschouwing laten.

Bij wijze der afsluiting willen we antwoord proberen te geven op twee vragen die de inleiding van deze bijdrage zijn gesteld. Hoe beïnvloeden de fac-

toren functionele belasting en moeilijkheidsgraad de keuze van materiaal en organisatie van uitspraaklessen en hoe kunnen deze twee factoren in evenwicht worden gebracht? Zoals de analyse in punt 4 duidelijk heeft aangetoond, kunnen de Nederlandse klanken meer gedetailleerd ingedeeld worden voor didactische doeleinden als beide factoren in overweging worden genomen. Laten we dat d.m.v. het onderstaande tabel illustreren:

	moelijkheids- graad	functionele bela- sting	indeling klanken	indeling oefeningen
1.	–	–	geen, alle klanken hebben dezelfde status	geen, hetzelfde aantal oefeningen per klank
2.	+	–	moeilijke/makkelijke klanken	meer oefeningen voor moeilijke, minder voor makkelijke klanken
3.	+	+	frequente en moeilijke klanken/niet frequente klanken maar moeilijke klanken/frequente en makkelijke klanken/niet frequente klanken en makkelijke	aantal oefeningen aangepast aan status klank

Het is duidelijk dat de derde – meest precieze – aanpak voor de beste differentiatie van lesmateriaal zorgt: de meeste aandacht (en oefeningen) wordt hier gericht op klanken, die zowel moeilijk als frequent zijn. In de tweede plaats worden de moeilijke maar niet noodzakelijk frequente klanken behandeld. Tot slot worden de overige klanken besproken en in geringere mate geoefend.

Literatuurlijst

- AALBRECHT, Jelle/PEINEN, Wars/SAS, Paul (1993): Uitspraakvadecum, Leuven – Apeldoorn.
- BEHEYDT, Ludo/DIRVEN, René/KAUNZNER, Ulirike A. (1999): Uitspraak Nederlands, Leuven – Amersfoort.
- BLOMME, Ines/NORDIN, Annelies/POTARGENT, Johanna (2009): Nu versta ik je! Uitspraak Nederlands voor anderstaligen, Leuven – Den Haag.
- BROECKE, Marcel van den (1976): Hierarchies and rank orders in distinctive features, Assen – Amsterdam.
- BROECKE, Marcel van den (1988): Frequenties van letters, lettergrepen, woorden en fonemen in het Nederlands. In: BROECKE, Marcel van den (Ed.): Ter Sprake. Spraak als betekenisvol geluid in 36 thematische hoofdstukken, Dordrecht – Providence RI, p. 400-407.
- EGGERMONT, Jan P. M. (1956): De klankfrequentie in het hedendaagse gesproken Nederlands. In: De nieuwe taalgids 49, p. 221–223.
- HUIZING, Henk C./MOOLENAAR-BIJL, Annie (1944): De betekenis der klankfrequentie in het Nederlandsch voor de oorheekunde. In: Nederlandsch tijdschrift voor geneeskunde 88, p. 435–437.

- HUYBRECHTS, Greet (1998): *Articulatie in de praktijk: consonanten*, Leuven – Amersfoort.
- HUYBRECHTS, Greet (1999): *Articulatie in de praktijk: vocalen en diftongen*, Leuven – Amersfoort.
- KAMPEN, Hinke van/OLIJHOEK, Vita/STUMPEL, Ruud/VEEN, Chris van (2011): *Uitspraak-trainer in de les. Uitspraakverbetering voor anderstaligen*, Amsterdam.
- LUYCKX, Kim/KLOOTS, Hanne/COUSSÉ, Evie/GILLIS, Steven (2007): *Klankfrequenties in het Nederlands*. In: SANDRA, Dominiek/RYMENANS, Rita/CUVELIER, Pol/PETEGEM, Peter van (Eds): *Tussen taal, spelling en onderwijs: essays bij het emeritaat van Frans Daems*, Gent, p. 141-154.
- PRĘDOTA, Stanisław (1998): *Wymowa języka niderlandzkiego*, Wrocław.
- PRĘDOTA, Stanisław (2000): *Op zoek. Laat de klanken klinken. Oefeningen voor de uitspraak van het Nederlands*, Wrocław.
- SLEEUWEN, Gabi van/SPAAN, Anneloes (2013): *Nu versta ik je! Uitspraak Nederlands voor anderstaligen*, Leuven – Den Haag.
- STOCKWELL Robert P./BOWEN J. Donald (1965): *The Sounds of English and Spanish*, London – Chicago.
- THIO, Karolien/VERBOOG, Margreet (2013): *Verstaanbaar spreken. Een handleiding uitspraak-onderwijs voor docenten Nederlands als tweede taal*, Bussum.
- VEEN, Chris van/KAMPEN Hinke van/OLIJHOEK, Vita/STUMPEL, Ruud/SCHOENARTS Peter (2011): *Goed gezegd: uitspraak voor anderstaligen*, Antwerpen.

*Dr Zuzanna Czerwonka
Katedra Filologii Niderlandzkiej
ul. Kuźnicza 22
50-138 Wrocław
zuzanna.czerwonka@uwr.edu.pl*